

Pontifikat Bonifacija VIII.

s osobitim obzirom na cesaropapizam Filipa IV. u Francuskoj.

Piše: Dr. Dragutin Peček.

(Nastavak.)

Kad se u Francuskoj proglasila bula, sve se uskomešalo a dakako najviše oni, kojima je bilo do toga, da dođe do sukoba između crkve i države.

Pregovaranja između pape i kralja.

12. ožujka 1303. preda Vilim Nogaret u Louvru pred sakupljenim barunima i prelatima kralju spis, u kojem optužuje papu s najgadnijih zločina. On optužuje Bonifacija, da on nije papa, da je svoga prethodnika laskanjem i lažima i prevarama i nasiljem prisilio, da se zahvali. On je očito krivovjerac i potom iz crkve posve isključen, on je simonista, kakvoga nije bilo od početka svijeta. On je počinio silu raznih zločina i u njima tako otvrdnuo, te ga valja svakako svrgnuti s papinske stolice. Budući da je potrebno, da se na ovakvog zločinca, koji vrijeđa Boga i ljude baci anatema na općenitom saboru, to on, Nogaret, moli kralja, da sazove sabor i da naloži kardinalima, da biraju drugoga papu. On će, izjavi, sve svoje tužbe na saboru dokazati.

Ovu stvar nije papa odmah doznao, već valjda kasnije. Nu premda su bili tako napeti odnošaji, ipak se činilo, kao da će uslijed nekih novih događaja doći do mira. Koncem naime god. 1302. poslao je Filip u Rim svoga kancelara Petra Mornaya, biskupa iz Auxerre, da obavijesti papu, da ga kralj više ne smatra posrednikom mira između njega i Flandrije i Engleske. No poslanik se nije zadovoljio samo ovom misijom, već je ovoj nadodao i drugu — o pomirenju — a pripomogao je tomu mnogo.

kraljev brat Karlo Valois. To je papu ponukalo, te je početkom 1303. poslao u Francusku svog legata kardinala de Saint. Marcelina Ivana Lemoine. Taj je izbor bio vanredno zgodan. Kardinal kao rođeni Francuz bijaše u milosti dvora; kraj toga bijaše blage i pomirljive ćudi, tako te se činilo, da će svoju misiju svršiti sretno i na svačije zadovoljstvo. On je imao kralja riješiti cenzura, u koje je ipso facto pao, braneći prelatima, da idu u Rim; a ujedno imao mu je predložiti 12 točkaka kao uvjete mira:

1. Opozivlju se kraljevski dekreti i oni njegovih činovnika, kojima se zabranjuje prelatima, da putuju u Rim: opozivlju se s tim dekretima skopčane zaplijene crkvenih dobara.

2. Papa imade pravo podjeljivati beneficija; a drugi samo privolom papinom, bilo izričnom, bilo mučkom.

3. Papa može knezovima slati svoje legate, a ne treba da od koga traži za to dopuštenje.

4. Upravljanje crkvenih dobara i dohodaka pripada duhovnicima, a vrhovno upravljanje i raspolaganje pripada papi; on može bez svakog dopuštenja zahtijevati od tih dobara stotinu, desetinu itd.

5. Nijedan knez, uopće nijedan svjetovnjak ne smije crkvena dobra opterećivati bilo kakvim daćama; niti smije pozivati crkvene osobe pred svoj sud i zatvarati ih, pa bilo to i u lenjskim stvarima.

6. Budući da kralj nije spriječio, da se spali njegova bula i pismo sa slikama s. apostola Petra i Pavla, to imade kralj po svojem punomoćniku svoju nevinost dokazati ili primiti kazan.

7. Kralj ne smije zlo upotrebljavati „regalno“, kako ga on nazivlje, pravo na ispražnjene stolne crkve; ne smije dati šume isjeći; dohotke upražnjenih biskupija imade sačuvati za budućega biskupa.

8. Prelatima se ima vratiti duhovna kaznena vlast; ne dirajući time u stečene povlastice, po kojima se dopušta, da svjetovnaci izvršuju vlast u stanovitim slučajevima.

9. Kralj je dva puta promijenio novac na štetu crkvi, duhovnicima i laicima.

10. U ostalim točkama, koje su naznačene u pismu, što ga je predao Jakov, neka se kralj poboljša.

11. Grad Lion sa svojom okolinom ne leži u granicama francuske države, on pripada samoj crkvi. Kralj nema ondje nikakvih prava, pa zato mora kaptol i druge oštetiti.

12. Ako se kralj u određenom roku ne popravi, to će papa postupati temporaliter et spiritualiter⁶².

Početkom ožujka predao je legat ovaj list kralju.

Sudeći po dvjema pismima datiranim 15. travnja, od kojih je jedno bilo upravljeno na princa Karla Valois, a drugo na Petra de Mornay, biskupa iz Auxerre, čini se, da su ova dvojica poznavali sadržaj ovih članaka. Obojica su ih odobrili i dapače nastojali, da ih kralj potvrdi. No ili da su se premalo brinuli ili da je njihove predloge kralj odbio, u kratko rečeno, i ovaj se pokušaj mira izjalovio.

Kralj dade sastaviti ovaj odgovor :

1. Kralj nije zabranio prelatima da putuju u Rim iz prezira prema crkvi ili da ograniči crkvenu slobodu, već da osigura svoju državu u opasnosti rata, kad se pobunila Flandrija, a meteži u državi zaprijetili oltaru i prijestolju. Zaradi velike nužde tražio je kralj od duhovnika, da ne ostavljaju zemlju, da ga podupru savjetom i činom ; kralj ne će nikomu braniti da putuje u Rim, bude li imao zato razloga. Kralj će dopustiti, da se oni, koji su uz prkos zabrani putovali u Rim, slobodno vrate natrag i da opet zadobiju svoja dobra.

2. Ako kralj podjeljuje dobra, to se on služi svojim pravom. Tako je činio i Ljudevit Sveti i drugi njegovi prethodnici. Kralj ne čini ništa novo, a papa mu ne će poreći pravo, koje mu je zastarom osigurano.

3. Kralj će dopustiti, da legati i poslanici borave u zemlji, ne budu li sumnjivi.

4. Upravljanje crkvenih dobara veže kralj na pravo i običaj.

5. Crkvena dobra ne će zaplijeniti, niti pozivati duhovnike pred svoj sud, osim u zakonom dopuštenim i od svojih predaka uobičajenim slučajevima.

6. Što se tiče spaljenog pisma, to izjaviše vijećnici grada Laona, da su se biskup i kaptol, u parnici proti gradu, pozivali na apostolsko pismo. Pismo bijaše predloženo i na prijedlog vijećnika kao krivo uništeno, da se protivnici ne mogu njime više služiti. Time nije nitko mislio vrijeđati papu ili crkvu.

Mimogred spominjemo, da kralj ovde ne odgovara, kako bi trebalo. On govori o nekakvoj drugoj buli, koja se tiče grada Laona.

⁶² Conf. Rayn. ad ann. 1303. nro 34. Druman t. II. p. 62 i 63.

7. U izvršivanju regalnog prava slijedi kralj primjer sv. Ljudevita i drugih svojih predaka. Ako su činovnici zašli predaleko, on im je pokazao svoje nezadovoljstvo. I u buduće ne će trpjeti, da zlo upotrebljavaju svoju vlast, pa je u tom smislu i sve shodno odredio.

8. Duhovnicima ne će smetati, da po pravu i običaju svoja mač upotrebljavaju. Ako su kraljevi činovnici u tom pogriješili, to će ih kazniti i zlu predusresti⁶³.

9. Novac je promijenio, da može zemlju braniti. On je bio vlastan to učiniti, i slijedio je u tom primjer svojih predaka. Na molbu svojih podanika odredio je shodne mjere, da ne će biti u buduće povoda tužbama.

10. Komu su kraljevi činovnici učinili krivo, bit će oštećen.

11. S iskrenim je sažaljenjem uvijek promatrao neprilike crkve u Lionu povodom razmirica s gradom. Ako pak nadbiskupa stignu posljedice poradi uskraćene lenške prisege, tomu ne će biti kriv kralj. Kralj je spreman, da o toj stvari pregovara, i pokazati se milostivim i pomirljivim, da svatko uvidi, da on ostaje unutar granica i da ne prisvaja sebi prava crkve i crkvenih osoba.

12. Kralj želi, da uzdrži slogu, koja je uvijek vladala između njegovih prethodnika i rimske crkve i moli papu, da bi po običaju svojih prethodnika jednako na to mislio i da se ne pača u prava i povlastice francuske države. Ne zadovoljava li papu taj odgovor, to neka posreduju bogobojazni sinovi crkve povoda Burgundije i Bretagne.

Na prvi se mah čini, kao da je kralj bio od srca sklon da sklopi mir i prijateljstvo s papom. No ako dublje promozgamo odgovor kraljev, opazit ćemo, kako mu je bilo malo stalo do mira. Na nekoje točke naprosto ne odgovara, šestu točku očito iskrivljuje, da zavara papu. Svu krivnju svaljuje na činovnike, kao da oni nijesu kraljevski činovnici i kao da nije znao, što čine. Papa je zato imao potpuno pravo, kad se u gore spomenutom listu od 13. travnja 1303. na brata Karla i u listu na biskupa iz Auxerre na to potužio.

Papa veli, da kraljevi odgovori ne odgovaraju ni pravu ni istini i da se ne slažu s onim, što je čuo od Karla i biskupa. Zato da je naložio kardinalu poslaniku, da izjavi, da će protiv

⁶³ Ovaj odgovor manjka u originalu. Christophe prigovara Bailletu (p. 175.) što navodi taj odgovor (p. 106.)

kralja postupati temporaliter et spiritualiter., ako ne promijeni na bolje svoje odgovore.

Kardinalu de Saint. Marcellin odašalje papa po Nikoli Benefratu iz Coutancesa tri bule. U prvoj se tuži na svog legata; kako se prevario u nadi, da će doći do pomirenja, karakteriše odgovore kraljeve kao nedostatne, te ih odbija; moli ga, neka ishodi od kralja druge odgovore i neka izjavi kralju, da je spreman primati posredovanje vojvoda od Burgundije i Bretagne.

U drugoj buli pozivlje duhovnike, koji nijesu bili prošle godine u Rimu, da dođu u Rim u roku od tri mjeseca. Posebne je pozive odaslao nadbiskupima gradova Narbonne i Sensa, biskupima Soissons, Beauvaisa i Meauxa, opatu Saint-Denisa, i zagrozilo im se najtežim kaznama, ne budu li se pozivu odazvali.

Treća bula, koja počimlje riječima „Per processus nostros“, u kojoj, spomenuvši generalna izopćenja za vrijeme borbe, izjavljuje: Nema dvojbe da je Filip Lijepi pao u navedenu cenzuru, uzprkos svojem uzvišenomu položaju i svojim povlasticama, ako ih imade, koje bi ga od kanonskih kazni zaštićivale.

Ujedno izopćio je papa sve prelate i duhovnike, koji bi mu se usudili dijeliti sakramente, i koji bi u njegovom prisuću služili s. misu, dok ne bude riješen cenzura.

Ova se zadnja bula imala samo onda objelodaniti, ako bi svi drugi pokušaji ostali bezuspješni. Samo tako možemo razumjeti, zašto je papa poslao u isto vrijeme tri bule.

Filip je bez sumnje saznao od svojih savjetnika za sadržaj apostolskih pisama, pa zato, kad je Nikola Benefrato došao u Troyes, opkoliše ga kraljevi ljudi i na njegovu ga zapovijed zatvoriše, a spise mu oteše. To je bilo već drugo nasilje, što ga je kralj sebi dopustio na papinskog poslanika. Uzalud je kardinal de Saint Marcellin uložio sav svoj upliv na dvoru, protestirao protiv ovoga nasilja i tražio u ime međunarodnog prava i crkvenog imuniteta, da pusti na slobodu Benefrata i da mu se vrata spisi. Sve to nije ništa koristilo. Njegov je protest ostao kao glas onoga, koji vapije u pustinji.

Mjesto odgovora na proteste odgovori kralj sazavši po drugi put staleže, a ujedno zapovjedi, da se imadu oduzeti dobra onim duhovnicima, koji se nalaze izvan Francuske.

Poslanik uvidjevši, da ne može ništa obaviti, i kad je osim toga morao čuti svakojake grožnje na svoju vlastitu osobu, otputi se u Rim. Dvor nije ništa drugo ni želio.

Stanje, u kojem se sada nalazio Bonifacije, bijaše vrlo jadno. On starac, kome su već ljeta odbrojena, mora da se bori s moćnim kraljem, koji svakako hoće da pobijedi. U rukama mu je vlast, sila; uz njega stoje baruni, plemstvo; viši se kler boji kralja. Uz kralja je narodni ponos, koji nuka kralja, da tjera mak na konac. Znade papa, u kakovom je položaju. Pogibao je doduše velika, ali nije najveća.

Tako je eto u Francuskoj. A drugdje?

Bonifacije VIII. i drugi evropski knezovi.

Albreht, novi kralj Njemački, ne može da dobije potvrde od pape. Kralj kastilski je izopćen zaradi nepravdi, koje je nanio crkvi. Na Siciliji vlada protiv volje papine Fridrik. Svud naokolo moćni neprijatelji. Što dakle da učini?

Prva mu bijaše briga, da smanji broj svojih protivnika ili drugim riječima, papa nastojaše, da dobije što moćnijih saveznika.

Najprije se obrati papa na Fridrika. Izopćen od pape zasjeo je Fridrik kraljevski prijesto na Siciliji. Karlo II. se naoružavao, da na Siciliji učini red. Nu Fridrik nije zato namjeravao ostaviti prijestolje, već oslanjajući se o svoju snagu i savjete Ivana Procide i admirala Rogera de Loria, odluči braniti svoje prijestolje. Uz Fridrika je osim toga stajao narod, koji ga je sam izabrao za kralja, a podupirao ga i papi neprijateljska stranka — Gibelini. Bojna mu se sreća iz početka smijala. Roger de Loria, vrhovni vojskovođa, osvoji Squillace, Catanzaro, Policoro, San Severino i Rossano; predobije Lecce i Otranto i zauzme tvrđavu Rocca Imperiale, odakle je započeo Karlo ratovanje. Nu u taj čas ostaviše Fridrika oba savjetnika, a i kralj Aragonski dođe sa vojskom, da iskupi svoje obećanje. Tako se nade Fridrik u škripcu. Jakov potuče u dvije bitke svoga brata. Otvoriše mu vrata gradovi Melazzo, Patti, Monforte, San Pietro Val di Demona i druga mjesta. Zatim otplovi prema Val di Noto, zauzme Buscini, Palazzolo, Sciortino, Ferrula, Bucheri, obsjedne Sirakuzu a kod Capo d' Orlando pobijedi njegova mornarica. Fridrik je bio sada gotovo utučen. Ali sreća mu se opet nasmijala. Njegov brat, pobjednik Sicilski nenadano ostavi bojno polje, držeći, da je dosta učinio za svoje saveznike i ode u Aragoniju kući, da ne bude svjedokom o propasti svoga brata.

Sad je Fridrik opet postao gospodarom položaja. Za dvije godine zadobije opet oteta mjesta natrag, a u jednoj bitci pobijedi Filipa, kneza Tarentskoga i zarobi ga. Sad je bio na vrhuncu sreće. Ali g. 1302. iskrca se u Val di Mazzara od pape pozvan Karlo Valois, pobjednik u Gascogni i Flandriji; a pratio ga knez Robert s 1500 vojnika. Užasan je strah obuzeo stanovnike, kad su ugledali ovu ekspediciju, no Fridrik je ostao miran. Kao iskusan ratnik razdijeli svoju vojsku u utvrđena mjesta, a neprijatelj neka bezuspješnim navalama oslabi. Tako je i bilo. Videći Karlo, da mu ne će ništa povoljno uspjjeti, stane pregovarati kao posrednik u Catabelloti s Fridrikom.

Karlo ponudi Fridriku mir uz slijedeće uvjete:

1. Fridrik ostaje dok je živ kraljem Sicilskim i susjednih otoka.

2. Imade se oženiti s Eleonorom, kćeri Karla II. kralja Napuljskoga.

3. Karlo II. i njegov sin Robert imadu nastojati i uplivati na kralja Aragonskoga i grofa od Bienne, da Fridrik dobije kao apanažu Sardiniju i kraljevinu Cipar.

4. Zarobljenici imadu se izmijeniti.

Fridrik bijaše veseo, što je bez rata došao do žuđenoga cilja. Ali uvjete je mira morao potvrditi papa kao vrhovni gospodar lena. U tu svrhu dođoše koncem g. 1302. u Rim poslanici Fridrikovi. Papi je bilo teško da pristane na uvjete, kojima se vrijedaju prava kralja Napuljskoga, pa točke mira potvrdi samo kao preliminare, a Fridrika riješi predbježno cenzura. Dakako to je bilo onda, kad još nije bila svaka sveza između kralja Filipa i pape prekinuta. Kad je pak Filip u godini 1303. počeo življe svoje osnove protiv pape izvoditi, to papa nije sada više oklijevao da točke ugovora potvrdi kao prave uvjete mira. Papa dade bulom od 12. lipnja iz Anagnia svoju potvrdu uz uvjet, da Fridrik prima Siciliju kao leno apostolske stolice, da plaća godišnji danak; a da se izbjegne komešanje u naslovima, dade mu naslov kralja od Trinakrije.*

Tako je imao Bonifacije jednoga neprijatelja manje. Papa nije doduše time dobio saveznika, ali za okolnosti onog vremena bijaše i to dosta. Gibelini nijesu mogli sada tako lako svojih osnova izvoditi, jer su znali, da se njihov saveznik izmirio s papom.

* Vidi pag. 290. „Bog. Smotra“.

Sad se papa obratio na Albrehta Austrijskoga. Već dulje vremena traži Albreht od pape, da ga potvrdi rimskim kraljem i da ga okruni carskom krunom, ali sve uzalud. Nu iza Filipova postupanja prema papinom poslaniku Benefratu uvidio je papa, da s Filipom ne će tako lako doći do mira, pa se zato sada obrati na Albrehta.

Rimska je crkva trebala moćnog zaštitnika, koji će moći Filipove osnove osujetiti, a takav je mogao biti samo okrunjeni car zapadno-rimskoga carstva.

30. travnja 1303. upravi Bonifacije VIII. pismo na Albrehta, kojim ga priznaje rimskim kraljem i potvrđuje za cara i sanira možebitne nekoretnosti kod izbora. To pismo počimlje riječima: „*Patris aeterni Filii*“⁶⁴.

Na ovo se pismo Albreht silno uzradovao. Ako je papa trebao Albrehta, to je i ovaj trebao papu. Albreht se požuri, da se zahvali papi za potvrdu i za to mu 13. srpnja pošalje iz Nürnberga pismo, u kojem po Raynaldu „*fecit homagium papae et juramentum fidelitatis, confirmavitque omnia privilegia et donationes factas de terris per praedecessores*“. Rimska je stolica, piše Albreht, prenijela rimsko carstvo od Grka na Franke, a od ovih na Nijemce. Apostolska stolica ima pravo da odabere neke stalne osobe između duhovnih i svjetovnih knezova, da biraju cara, koji će štiti crkvu. „*Recognoscens igitur, quod Romanum imperium per sedem Apostolicam de Graecis translatum est in persona magnifici Caroli; et quod jus eligendi Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum, certis principibus ecclesiasticis et secularibus est ab eadem sede concessum... ut sint Sanctae Romanae ecclesiae advocati, catholicae fidei ac ejusdem ecclesiae praecipui defensores*“.

Car nadalje obećaje, da će se čuvati svega onoga, što bi škodilo crkvi i prisize vjernost blaženomu Petru i papi, i njegovim nasljednicima. Potvrđuje sva prava i povlastice, koje je dao car Ljudevit crkvi za pape Pashala i car Oto za pape Ivana⁶⁵.

Kažu, da je papa, izmirivši se s Albrehtom, uskliknuo: „*Probudio sam lava, koji će svojim glasom neprijatelje crkve zastrašiti, a crkvu spasiti*“.

Jednako se izmiri papa s Ferdinandom kraljem kastilskim i naloži nadbiskupu u Toledu, da odriješ kralja od cenzura

⁶⁴ Rayn. ad ann. 1303. nro. 2.—6.

⁶⁵ Rayn. ad ann. 1303. nro. 9.—13.

Prije nego li predemo na daljne događaje u Francuskoj, spomenimo, što se u to doba zbivalo u Ugarskoj i Hrvatskoj.

Kralj Andrija III. umre iznenada u Pešti 24. siječnja 1301. i s njime izumre muška loza Arpadovića, koja je preko 300 godina vladala u Ugarskoj i dala joj 23 vladara. Kraljica udova Agneza pobjegne odmah sa svojom kćerkom Jelisavom u Beč. Pretendent na hrvatsko i ugarsko prijestolje Karlo Robert, koji se prije nekog vremena iskrcao u Spljetu, boravljao u Zagrebu. Mnogi se velmože, a u nas osobito ban Pavao zauzeše za nj, da mu ishode priznanje, tim više, što je to i sam papa želio, držeći, da će se tako najlakše uzdržati mir u zemlji. Nu mnogi su baš iz tog razloga bili protiv njega, bojeći se, da će kralj, kojega predlaže papa, kršiti slobodu i prava zemlje. Izabraše s toga za protukralja Većeslava II. kralja češkoga, komu je majka bila Arpadovka, a sin zaručen s kćerju Andrije III. Hrvatski i ugarski velikaši ponudiše mu krunu u Pragu, ali Većeslav im predloži, da izaberu njegovog dvanaestgodišnjega sina Većeslava III. za kralja.

Velmože nato pristadoše. S velikom vojskom dođe mladi kralj u Stolni Biograd i ondje je bio 26. kolovoza 1301. okrunjen za kralja.

No sad se zauzme Bonifacije za Karla Roberta, sina Karla Martela, a unuka Karla II. Napuljskoga. Papin legat Nikola Boccassini, kasnije kao papa Benedikt XI. pozove biskupe u Peštu i nastojao, da ih odvratí od Većeslava. Legatu nije uspelo, da odvratí staleže od Većeslava. Legat morade pobjeći u Beč. No papa pozove sada jednoga i drugoga pretendenta, da svoje pravo na ugarsko i hrvatsko prijestolje pred njim dokažu. Većeslavu II. zabrani, da se nazivlje kraljem Poljskim bez dopuštenja rimske stolice; a 31. svibnja zabrani konačno izbor mladoga Većeslava, jer da Ugarska nije izborna država, nego našljedna; Marija — i po njoj njezin sin Karlo — imade, kao kći kralja Stjepana, a sestra kralja Ladislava prvo i najbliže pravo našljedstva. Ujedno zatraži od Albrehta kao rodaka Karla Roberta, da ovomu pomogne doći do prijestolja⁶⁶.

Albrehtu je onako bilo stalo do toga, da bude kraljem Karlo, jer Poljska, Ugarska, Češka, Moravska pod žezlom njemu neprijateljskoga kralja bila bi za njemačku državu dosta opasna.

⁶⁶ Karlo Robert bijaše sin Klemencije sestre Albrehtove.

Večeslav II. se pokazao vrlo neprijateljnim prema Albrehtu, jer mu u borbi protiv izbornih knezova nije htio, prem je morao, pomoći, nego se složio s njegovim protivnicima i opozvao svoje priznanje, kojim priznaje Albrehta kao kralja. I zato je Albreht odbio posredovanje markgrofa Brandenburškoga u korist Češke.

Prije još, nego li je Albreht započeo vojnu protiv Večeslava II. morao je njegov sin u lipnju 1304. otići iz Ugarske, jer se odlukom papinom odbiše od njega knezovi. Kralj češki morao je dapače s vojskom doći po sina, jer se od njega velmože u Ugarskoj odvratiše. No Česi odnesoše državna insignija u Prag.⁶⁷

Papa je, kako je gore spomenuto, zapovjedilo, da imadu francuski prelati u roku od 3 mjeseca doći u Rim. Međutim prije, nego li je papa svoja pisma otpremio u Francusku već se u Parizu odigrao prvi čin drame, koji se imao svršiti padom Bonifacijevim. Filip je papu jednostavno prevario, pokazivao se tobože, da je sklon miru, a međutim je poduzeo sve, da uništi papu.

II. Skupština staleža.

13. lipnja 1303. obržavala se u Louvru druga skupština staleža⁶⁸.

Na sabor dode oko 30 prelata i stanoviti broj plemstva i pravnik, sami kralju odani ljudi. Na saboru pročitao Vilim du Plessis optužnicu protiv pape, koji da se protuzakonito uspeo na apostolsku stolicu i okaljao ju raznim zločinima. Du Plessis prisegne zatim na evanđelje, da je sve istina, što je govorio i izjavi, da je spreman sve to dokazati, i stade zaklinjati kralja, da uradi oko toga, da se sazove koncil. Za ovo posljednje zatraži du Plessis odobrenje prisutnih prelata, no ovi zatražiše rok, da si promisle. No već drugi dan bude održavana druga sjednica, na kojoj predloži du Plessis optužnicu protiv pape u 28 točaka.

1. Bonifacije ne vjeruje u besmrtnost duše.

⁶⁷ Vid. Weiss Weltg. p. 116--117.

⁶⁸ Boutaric dokazuje, da to nije bio državni sabor svih triju staleža. Kralj da je pozvao samo one od plemstva i klera, za koje je znao, da su mu najskloniji, a onda da je dao zaključke po provincijalnim skupštinama potvrditi i prihvatiti. (Vidi kod Hefelea Conc. G. p. 323. u noti).

2. Ne vjeruje u vječni život i zato ne drži za grijeh uživati putene naslade; javno veli, da voli biti pas, magarac ili kakva druga nerazumna životinja, nego li Francuz; tako ne bi govorio, kad bi vjerovao, da ima Francuz dušu, koja može doći u vječno blaženstvo.

3. Zato je posvuda na zlu glasu.

4. Ne vjeruje u pretvorbu kruha u tijelo Kristovo; zato ni ne će ustati, kad ju svećenik podiže, dapače joj okreće leđa, i svoju stolicu daje ljepše urediti, nego li žrtvenik.

5. I iz toga razloga je na zlu glasu.

6. Čulo se, gdje govori, da blud nije grijeh.

7. Više je nego jedamput izjavio, ako ne će moći drugo-jačije Francuze i njihovog kralja poniziti, da će sebe, cijeli svijet i crkvu žrtvovati. A kad mu se kazalo, da su takve riječi sablazan za kršćane, da je izjavio, neka bude, samo da oholi Francuzi propadnu: da mora sablazan doći.

8. Heretičnu knjigu Arnolda od Villanova, koju je osudio biskup i pariški fakultet i on sam, opet je odobrio, premda nije ispravljena.

9. Da ovjekovječi spomen na sebe, daje si u crkvama postavljati srebrne kipove i tim navodi ljude na idololatriju.

10. Imade kućnoga đavola, kojega uvijek za savjet pita. Veli, da ga nitko na svijetu ne može prevariti. Ne bi mogao tako govoriti, kad ne bi imao đavla.

11. Druži se s vračarima i vračaricama.

12. Papa, govori Bonifacije otvoreno, ne može počinuti simonije. To je krivovjerje. Kako se na trgu roba jeftino nuđa, tako on po lihvaru Simonu prodaje prelature, crkvena dobra, odrješenje i dispencije.

13. Protiv izričnih riječi Kristovih: mir vam svoj dajem, on sprečava mir, koliko mu je ikako moguće; sije razdor i rat. Jedamput nije dopustio jednoj stranci, da se s drugom izmiri; kad su ga molili, da to dopusti rekao je: Kad bi Sin Božji i apostol Petar sišli s neba i zapovjedili mu to, da ne bi ipak dopustio.

14. Po običaju savršenih krivovjeraca, koji drže, da su oni jedini pravovjerni, tvrdi da su svi Francuzi Patareni, jer zabacuju njegove zablude.

15. On se ogriješio sodomijom.

16. Mnogo je svećenika u njegovu prisuću umoreno i to mu je zabava. Ako nijesu prvi udarci smrtonosni, onda dovikuje slugama: sijeci, sijeci (*percute, percute*).⁶⁹

17. Nekom plemiću, koji je bio na njegovu zapovijed zaptvoren, uskratio je na smrtnom krevetu sakramenat pokore; dosljedno, čini se da drži, da nije taj sakramenat potreban za spasenje.⁷⁰

18. Svećenike sili, da mu otkriju ispovjednu tajnu.

19. On ne posti u određene dane, nego jede meso. Isto dopušta i svojim službenicima pod izlikom, da to nije grijeh. Time potkapa temelje crkvi.

20. On progona kardinale, crne i bijele redovnike, mino-rite i dominikance. Ovi su redovnici, veli, crkvi na propast; licemjeri; zlo čini, tko ih uzima za ispovjednike ili se s njima druži. Uvijek grdi svećenike svjetovne i redovne.

21. Jer je neprijatelj vjere, to već odavna mrzi na kralja francuskoga, uzor i zaštitu vjere. Prije, nego li je postao papa rekao je, da bi htio uništenjem cijeloga kršćanstva kupiti propast oholih Francuza.

22. Kralju engleskomu dopustio je samo uz taj uvjet desetinu, da se zarati s Francuzkom. On je također, kako se govori, dao stanovitim osobama velike svote, da osujete mir između obih kraljeva. Veli se, da je i Fridriku mnogo toga obećao, da razvrgne mir s Karlom Napuljskim i da se Francuzi poubiju. Kralja je njemačkoga potvrdio po vlastitoj izjavi, da skrši oholost Francuza, koji u svjetovnim stvarima nepriznavaju nikoga većega od sebe. On kaže: tko tvrdi, da Francuzi nijesu podložni papi i njemačkom kralju, taj je izopćen.

23. On je kriv, da je sveta zemlja izgubljena, jer novac za tu svrhu skupljen, troši za druge svrhe. Crkveno blago upotrebljava da progona vjernike i da obogaćuje svoje rođake.

⁶⁹ Drumann: Bonifatius VIII. II. B. p. 90. Na to primijećuje Druman, koji oštro sudi o Bonifaciju: Tužilac bijaše bolji pravnik i sofista, nego li historičar, inače bi bio sigurno prisposodobio papu sa Spondijem i Mathom, neumoljivim vođama kartaških plaćenika u libijskom ratu, koji su također izabrali sebi za lozinku: *βάλλε*.

⁷⁰ Hefele Conc. G. VI. p. 324. Zgodno veli Hefele: „Ovakovu tužbu diže Francuz, dok se baš u Francuskoj često događalo, da se zločincima nije dozvolilo, da se prije smaknuća ispovjede“.

24. Tako se jako ogrješuje simonijom, da crkvene milosti, beneficija, posvete i dispencacije dijeli onima, koji više plate. Svoje rođake uzvisuje na čast markgrofova, grofova, baruna i gradi im dvorove.

25. Mnoge zakonite supruge je rastavio, a svoga oženjenog nečaka imenovao je kardinalom, a ženu mu prisilio, da položi zavjet djevičanstva.

26. Svoga je prethodnika Celestina, sveta čovjeka, prisilio, uz prkos boljemu znanju, da se zahvali na papinstvu. Dao ga je zatvoriti, zlostavljati i konačno ubiti. Mnogo je učenjaka smaknuto, jer su istraživali, smije li se papa zahvaliti.

27. Na sveopću je sablazan mnogo redovnika bez dovoljnog razloga premjestio u svjetovne svećenike.

28. Rekao je, da će Francuzi u brzo biti ili mučenici ili otpadnici.

29. On ne traži spas duša, nego njihovu propast.

Svrha je bila tih objeda, da se podraži što više narodni ponos u Francuza. Nije bilo mnogo stalo du Plessiu, da li su te objede istinite ili ne. Njegovi izvori, kojima se služio potječu od Colonna iz drugih mutnih vrela „in welchen sich schon ohne sein Zuthun (?) Wahres und Halbwahres, Unverbürgtes und absichtlich Erfundenes vermischte. Mit der Kritik befasste er sich nicht, und durfte diess auch bei der Mehrzahl in der Versammlung voraussetzen; nur eins leitete ihn bei der Wahl seines Stoffs, der Wunsch, ein Zerrbild mit einen Brandmal zuschaffen“.⁷¹

Pošto je du Plessis svršio svoju optužnicu, izjavi svečano, da ga u toj stvari nije vodila mržnja na Bonifacija, nego revnost za crkvu i sv. stolicu i da on drži Bonifacija krivovjercem i da će na općenitom koncilu protiv njega ustati. Na to ustane kralj i izjavi, da je sa svim, što je rekao du Plessis, sporazuman. Reče među ostalim, da će raditi oko toga, da se sazove koncil i da će na nj doći sam osobno, te zamoli prelate, da i oni s njim porade oko koncila.

Kralj je dobro znao, što će papa učiniti protiv ovih kleveta, pa zato već unaprijed prizove na budući koncil protiv svega onoga, što će papa učiniti. S tim je bilo sporazumno ne samo plemstvo, već i kler. Kler dade ovu izjavu: „Mi nad-

⁷¹ Drumann: Bonifac. VIII. II. p. Th. 93.

biskupi u Nikosiji, Reimsu, Sensu, Narbonni i Toursu, biskupi u Laonu, Beauvaisu itd., (bijaše ih 21), opati u Clugniju, Premortreu, Marmontièru, Citeauxu, S. Denisu, S. Viktoru i S. Genovevi u Parizu itd., brat Hugo, vizitator templara itd. . . . zaključujemo iz toga, što smo čuli, da je potrebno i korisno da se sazove općeniti sabor; da se, kako želimo, objasni nevinost Bonifacije ili da mu koncil sudi zaradi protiv njega iznesenih tužbi. Ne dirajući u poštovanje, koje dugujemo rimskoj crkvi, spremni smo, da radimo oko toga, da se sazove općeniti sabor i ako bi Bonifacije protiv nas postupao anatemom, suspenzijom, to mi već unaprijed protiv toga prizivljemo na općeniti koncil i na budućega papu“.

Protiv ove izjave, kažu, ustao je jedini opat iz Citeauxa. „Solo duntaxat excepto abbate cisterciensi“. „L'abbate di Cistelle non volle consentire“. Istina je, da se i njegovo ime nalazi među potpisima, no oni, koji su brojili glasove, lako su podmetnuli njegovo ime.⁷²

Kler je francuski pokazao ovdje po drugi put svoju slabost. Ispričati se ne može, jer nepravda, koja je nanesena papi na ovoj skupštini, bila je tako očita, te ju je svatko mogao vidjeti. Velika je to bila sablazan, koju nije bilo tako lako popraviti.

Teškim klevetama obasuse papu. Kako je do njih došlo objašnjava nam Höfler.⁷³

Po njegovim se izvodima već dugo spremao materijal protiv pape. Te su se glasine počele širiti već od početka njegovoga pontifikata, a širili su ih uz ostale i sami kardinali. Kardinali su bili oni, koji su nagovarali kralja, da sazove koncil. Već 1295, 1296 zlorabio je kardinal Simon od Palestrine, Francuz iz porodice Beaulieu, pouzdanje papino, koji ga je poslao kao legata u Francusku i Englesku, u toliko, da je tražio pomoć Filipovu protiv Bonifacije i opisao ga kao heretika, koji ne vjeruje u uskrsnuće Kristovo ni u rođenje od djevice, da štuje demone i da je svog predhodnika prijevarom sklonio, da se zahvali. Tako je barem uvjeravao 1311. pod prisegom priora s. Medarda, koji je bio prisutan kod ovoga razgovora kardinala s kraljem. Isto je posvjedočio 1311. prijašnji ispovjednik kraljev,

⁷² Vidi: Christophe p. 114.

⁷³ Abhandl. der k. bay. Akademie Bd. III. kod Hefeleà 3. p. 48. 50. 51. 53. 69 s. Preslušni spisi od god. 1311.

a onda kardinal Nikola, pa i kardinali Napoleon Orsini i Ivan le Moine posvjedočiše pod prisegom, da je kardinal Palestrina nagovarao kralja protiv Bonifacija. Osim toga su mnogi inkvizitori iz reda manje braće govorili o tobožnjim herezama pape. Kratko vrijeme iza toga stupiše kao tužitelji kardinali Colonne i poslaše g. 1297. poslanika kralju Filipu u Lille. Oni optužiše papu poglavito poradi toga, što da je prijevarom došao do papinstva, no kasnije 1311. se nijesu htjeli više sjetiti, da li su ga i poradi hereze optužili.

No kraljev je ispovjednik posvjedočio, da su zbilja papu objedili s hereze, i nadodaje: Za vrijeme kanonizacije Ljudevita IX. je Bonifacije već bio na zlu glasu, a mnogi kardinali, kao i francuski poslanik u Rimu pismeno su javili, da Bonifacije ne drži blud i pederastiju za grijeh. Osobito se čini, da se kardinal le Moine, rodom Francuz, isticao u širenju ružnih po papu glasina, pa i sam je kasnije uvjeravao, da je za vrijeme svoga poslanstva u Francuskoj papu optužio s hereze. Ako su se u istinu o papi takove glasine širile, to onda nije bilo teško kralju, da sastavi optužnicu protiv pape; a dakako nije mu bilo na pameti, da ispituje, da li odgovaraju istini ili ne.

No kralj se nije zadovoljio samo time, što je skupština prihvatila njegove zaključke, on je dao 24. lipnja pročitati narodu u vrtu Louvra zaključke skupštine, da tako i puk povuče u borbu. Ne samo to, nego kralj pošalje po cijelom kraljevstvu svoje pouzdanike, do sakupljaju izjave od biskupa, glavara samostana, opatija, baruna, plemića i gradana. Univerza pariška i crkva također dadoše svoju privolu uz klauzulu: u koliko dopuštaju kanonski popisi. Kraljevi pouzdanici dobiše od kralja velike punomoći. Ako bi se tko ustručavao dati povoljnu izjavu, pouzdanici bijahu vlasni, da protiv njega postupaju. Tako na pr. opati cistercitski, od Clugnya i Prementrea budu zatvoreni, isto i talijanski redovnici, koji su boravili u Francuskoj.⁷⁴

Samo uz ovakovo nasilje razumijemo, što je kralj dobio do konca rujna preko 700 izjava; inače bi se našlo više njih, koji bi se usudili oprijeti kraljevomu nepravednomu zahtjevu.

Kad je ovako kralj čitavo kraljevstvo skupio u jedan tabor protiv Bonifacija, to je, budući da se radilo o općenitom saboru,

⁷⁴ „Tres abbates Clumeicensis, Cisterciensis et Praemontratiensis a rege Franciae capiuntur, quod noluerunt ei contra papam obedire.“ (Annal. Colmar. ann. 1302) kod Cristopha.

nastojao, da i izvan granica kraljevstva zadobije pristaša za svoje svrhe. Zato je poslao poslanstva u strane države knezovima, prelatima, pa i samim kardinalima, uvjeravajući ih o svojoj ljubavi k crkvi. „Neizrecivom ljubavi prama svojoj zaručnici (ineffabilis amoris dulcedine) jest Isust Krist u ime Očevu crkvu na pećini osnovao, predao ju u zaštitu Petrovu i njegovih nasljednika, a kardinale postavio stupovima i nasljednicima apostola, zato vam šaljemo ovo pismo.“⁷⁵

Moli kardinale neka mu budu na pomoć, da se sazove sabor, i da se mir uspostavi i pomogne svetoj zemlji; potpunim pouzdanjem neka se obrate na vitezove, koje im šalje (Vilim de Chatenaye i Hugo de Celle). Nekoji se kardinali izjaviše povoljno po Filipa; no na sreću istom iza smrti Bonifacije. Drugi su pouzdanici sabirali glasove po Italiji, Španiji, Portugalskoj i Navari. Da pokaže kralj svoju moć, i da pokaže kako ne trpi nikakove protimbe, izdade 24. lipnja naredbu, da se onim duhovnicima, koji su bez dopuštenja otišli iz zemlje, imadu dobra zaplijeniti. Koncem srpnja pooštri naredbe o saobraćaju sa stranima zemljama, napose sa Rimom. Po tim naredbama ne smije niko bez privole kraljeve, osim trgovaca, ni koji nadbiskup otići iz zemlje. Nikakvi listovi ni roba izvana ne smije se primati niti odašiljati; uhvaćene listove treba neotvorene poslati u Paris, duhovnicima i laicima, koji bi se bez znanja dvora usudili otići iz zemlje, valja oduzeti dobra.

Atentat u Anagni-u.

Kad je papa čuo za ove događaje u Parizu, i pobojavši se nasilja Filipovih ode u Anagni, gdje se čutio sigurnijim nego li u Rimu. Ovdje pod prisegom izjavi, da su tužbe protiv njega lažne, a 15. kolovoza izdade papa pet bula. U konzistoriju 15. kolovoza reče papa: „Kad smo iskazivali kralju dobročinstva, bili smo katoličkog mišljenja, a sada nas grdi. Odakle ova nagla promjena? Jerbo smo ga htjeli od njegovih grijeha očistiti i pružili mu gorki lijek pokore.“ Prva bula „Nuper ad audientiam“ je naperena protiv kralja, koji spasonosne opomene papine prezire, ne će da čini pokoru poput cara Teodozija, i da se papi osveti, ne žaca se ni pogrdama na nj nabacivati i sazivlje koncil, koji nema pravo nitko sazivati osim pape. Sjeća

⁷⁵ Vide: Drumann T. II. s. 99.

kralja, što se zbilo 13. lipnja, brani se od nepravednih napadaja, napose od predbacivanja s hereza; kori kralja, što je primio Stjepana Colonna i nedostojno se ponio protiv njegovih poslanika. Papa ne izopćuje za čudo kralja, već ga samo opominje.⁷⁶

Drugom bulom „Rem non novam aggredimur,“ izopćuje sve, u kojoj god časti bili, koji su sprečavali, da se objelodane pozivi za koncil u Rimu.⁷⁷

Trećom bulom „Quanto in ecclesia Dei“ suspendira nadbiskupa Nitozijskoga, jer je privolio na neposlušnost kraljevu. „Ipsum regem callidis commenlis ad hujusmodi rebellionem instigat, et fovet ea, ac alias ibidem contra nos et sedem apostolicam dolos concinnat et machinatur quos potest.“⁷⁸

Četvrtom bulom „Sedes Apostolica“ oduzumlje doktorima pariškoga sveučilišta (jer su i oni pristali uz kralja) pravo podjeljivati akademske stupnjeve tako dugo, dok kralj ne udovolji zahtjevima apostolske stolice. „Omnes de regno praedicto, potestatem habentes dandi licentiam, legendi seu docendi ac approbandi volentes licentiam hujusmodi obtinere in theologica facultate, ac iure canonico et civili, ab hujusmodi potestate, donec idem rex ad nostram et ejusdem sedis mandata cum satisfactione debita revertatur, apostolica auctoritate suspendimus.“⁷⁹

Petom bulom, koja počina istim riječima, kao i četvrta; oduzumlje crkvenim zborovima pravo izbora, i pridržava sebi pravo, da u buduće popunjava upražnjena beneficija.

Omnes provisiones dictarum ecclesiarum, si quae forsan vacant ad praesens, vel cum eas vacare contigerit, dispositioni nostrae ac dictae sedis . . . auctoritate apostolica reservamus . . . pertinent earundem, ne contra reservationem hujusmodi quemquam eligere, seu electionem confirmare . . . praesumant.“⁸⁰

Bula „nuper ad audientiam“ nije za vremena prispjela u ruke kraljeve, pa da i jest, ne bi postigla nikakvi uspjeh. Filip okružen zlim savjetnicima nije ni najmanje mislio na popuštanje.

8. rujna imala je biti objelodanjena bula „Super Petri Solio,“ kojom se izopćuje kralj Filip, ali se dan prije odigrao

⁷⁶ Raynd. ad ann. 1303 nro. 36.

⁷⁷ Raynd. ad am. 1303. nro. 40.

⁷⁸ Raynd. ad ann. 1303. nro. 37.

⁷⁹ Raynd. ad ann. 1303. nro. 38.

⁸⁰ Raynd. ad ann. 1303. nro. 39.

u Anagni onaj sramotni prizor, kojemu u historiji nema primjera. Već je u ožujku bilo zaključeno u državnom vijeću, da se imade papa prisiliti, da se zahvali, i ako bi se ustručavao, da ga valja zatvoriti, ako ne obustavi svcje postupanje protiv kralja; da se imade dovesti u Rim, ondje sazvati općeniti koncil i izabrati novi papa. U tu svrhu pošalje kralj u Italiju Nogareta sa vjernim mu drugom Sciarrom Colonna i mjenicama na bankarsku kuću Petrucci u Fiorenci. Nogaret je kasnije u svojoj lažnoj obrani izjavio, da je on išao u Italiju, da papu obavijesti o zaključcima državnih staleža od 13. lipnja i o prizivu na općeniti sabor. Lagao je, jer je on već dva mjeseca prije one skupštine bio u Italiji, zato ga i ne vidimo na skupštini od 13. lipnja. Kako nam je poznato, njegovu je ulogu odigrao Vilim du Plessis. Nogaret je bio u Italiji, ali u Toscani, a ni u Rimu, niti u Anagniu. Dobivenim novcem skupljao je pristaše i vojnike, s kojima će izvesti svoje časno djelo. Sciarra je doveo 300 konjanika i nešto pješaka. Ovima se prikupiše još 200 konjanika, koji su preostali Karlu Valois nakon njegove vojne u Siciliju. Ovim se četama pridružiše i djeca Ivana Ceccano, koga je Bonifacije dao zatvoriti, pa djeca Muffea iz Anagnia i Raynalda Supino — sve sami gibelini i protivnici papini. Svoj glavni stan udariše u Staggi, u dvoru Florentinca Musciatta de' Francesi. Papa se dakako nije mogao ni najmanje nadati, da će se Filip tako daleko zaboraviti, te ga tvorno napasti. Nogaret i Sciarra se bojahu, da im ne pomuti račune Albreht, koji je samo trebao da prijede Alpe, pa da primi lombardesku i carsku krunu. Nogaret je imao poučiti papu, da mu jedanput za uvijek, kao i njegovim nasljednicima, izbije iz glave misao, da pozivlje njemačkoga kralja u Italiju. 7. rujna u subotu, dan prije „Male Gospojine“ dodoše Nogaretove čete rano u zoru pred grad Anagni. Gradskoga kapetana Arnulfa podmitiše, te im on otvori gradska vrata. Papi se na žalost iznevjeriše i njegov dvorski maršal i kardinali Rikard Sienski i Napoleon Orsini. Gradom se čuli povici: Smrt papi Bonifaciju! Živio francuski kralj! Sudeći po karakteru vođa, imalo se očekivati još i gorih stvari. Naskoro opkoliše čete papinski dvor i provališe u nj. S početka nijesu bili napadači dobre sreće. Marquis Gaetani, nećak papin, premda je navala došla neočekivano, ipak se hrabro opirao napadačima. Bio bi sigurno i uspio, da nije napadačima priskočila u pomoć svjetina, koju je predvodio Arnulf. Marquis

Gaetani videći da je svaki otpor uzaludan, predade se i neprijatelji udoše u sam dvor. Od svih kardinala ostadoše uz papu jedino kardinali Nikola Boccassini, biskup Ostijski i Petar d' Espagne, biskup sabinski; svi drugi pobjegoše. No i u ovom teškom času, gdje je papa bio više nego siguran, da mu se približio posljednji čas života nije izgubio prisutnost duha: „Otvorite vrata,“ reče slugama, „mojih soba — jer hoću da podnesem mučeništvo za crkvu Božju.“ Na to se papa obuče u svečano odijelo, na glavu metne tiaru, u ruke uzme ključeve sv. Petra i raspelo i sjede na prijestolje. Lice svoje okrene prema žrtveniku, do njega stanu oba vjerna mu kardinala. Papa je bio spreman na sve. U to navali rulja u papine odaje — no opazivši časno lice visokog starca, stane, i ne usudi se na nj položiti ruke. „Ako sam“ reče papa, „kao Krist izdan i predan u ruke svojim neprijateljima, to ću po njegovu primjeru i umrijeti, kako se dolikuje papi.“

Sada stupi pred papu Nogaret i reče mu, da će biti najpametnije, ako se zahvali. Toliko stvari da je protiv njega dokazano; a on se nije mogao od njih obraniti. Ne će li se zahvaliti, to će ga silom odvesti u Lion, gdje će se držati crkveni sabor, koji će mu suditi. Ali kad je papa izjavio, da se ne će zahvaliti, kažu, da je Sciarra udario papu po licu i da bi ga bio i ubio, da ga nije u tom spriječio Nogaret. Nogaret je rekao papi: „Bijedni papa, vidi dobrotu moga gospodara; on, koga si htio zbaciti s prijestolja, štiti te protiv tvojih neprijatelja.“ Papa odgovori na to: „Evo moja glava, evo moj vrat. Za slobodu ću crkve, ja, katolički i zakoniti papa namjesnik Kristov, rado umrijeti i biti osuđen od patarena kao krivovjerac.“ Te su riječi osopnule Nogareta, jer nedavno je njegov djed bio osuđen i spaljen kao pristaša patarena. Nogaret se posramio i udaljio.

Nasilje, što ga na papi učiniše Filipovi ljudi, bijaše nečuveno. I sam Dante, neprijatelj papin, zgraža se nad ovim nasiljem. U 20. pjevanju „Čistilišta“ govori Hugo Capet:

„Veggio in Alagna entrato fiordaliso
 (zlatni liljan, barjak franc.)
 E nel vicario suo Christo esser catto
 Veggìolo un' altra volta esser deriso
 veggio rimnovellar l' aceto el' fele

E tra vivi ladroni essere anciso.
 Veggio e nuovo Pilato si crudele,
 Che cio' nol fazia, ma, senza decreto,
 Porta nel tempio le cupide vele."

Dante Pur. C. XX. v. 86. ss.

Tri dana držao je Nogaret Bonifacija pod strogom paskom. U ta tri dana trpio je papa mnogo. Tri dana nije ništa jeo. Ne zna se pravo, da li su ga htjeli gladom ubiti, ili papa nije htio sam da jede, bojeći se, da ga ne otruju. Rulja nije štedila ničega. Provališe u papine sobe; stadoše pljačkati; oteše sve do čega god dođoše; ne poštediti ni moći svetih; a biskupa Strigorskoga ubiše. No ovo se gadno djelo ogadi i samim stanovnicima grada. Nagovoreni od kardinala Fieschi di Lavagna, ustadoše na obranu papinu. „Na oružje! Na oružje! Smrt izdajicama!“ razlijegalo se gradskim ulicam. Narod se naoruža, a Nogaret i Sciarra pobjegoše iz grada sa svojim četama. Zarobljenu zastavu sa trim ljiljanima vucijahu po uličnom blatu. Papa sazove sada pučanstvo grada Anagni. 400 vojnika pod vodstvom Mateja i Jakoba Orsini dođoše iz Rima papi u pomoć.

Činilo se, da će papa oštro kazniti buntovnike, no on podijeli amnestiju svima, osim onima, koji su oteli papino blago. Raynalda Supino i njegovu djecu pusti na slobodu, a tako isto oprosti i onoj dvojici nevjernih kardinala. Evo ovako postupa Bonifacije, taj „silnik“. Lijepo zato veli Christophe: „Ne poznam u historiji dirljivije, velikodušnije crte, kao što je ova uzvišenog starca; on za taki nečuveni zločin, koji je mogao osvetiti, nema drugi odgovor, nego riječi: Opraštam. Tu se treba sjetiti da je taj starac — žestoki, nepomirljivi, razvikani Bonifacije.“

Narod ga u Rimu sjajno dočekao. 86 godišnjega starca, primiše Rimljani s velikim veseljem. No naskoro opazi Bonifacije, da kardinali Orsini hoće, da ga stave pod kuratelu i za to je htio, da se preseli iz Vatikana u Lateran, gdje je gospodovala porodica Anibaldeschi, no to spriječiše Orsini. Sada je pisao kralju napuljskomu, da mu pomogne, ali list dođe u ruke kardinala Napoleona Orsini. Ovo posljednje silno uzruja papu. Već na putu u Rim uhvati ga groznica, koja se u Rimu jošte pogorša tako, te je papa vidio, da mu se primiče kraj života. Po starom običaju izreče papa u prisutnosti kardinala glasno

vjeroispovijest, ispovjedi, da je u katoličkoj vjeri živio i u njoj da želi umrijeti.⁸¹

Primivši svete sakramente ode Bogu na istinu 11. listopada 1303. Vladao je 8 godina, 9 mjeseci i 24 dana. Ovako je umro Bonifacije, a ne kako gibelinski pisac onoga vremena Ferretus Vicentinus veli, da je Bonifacije zapovjedio slugama, da ga puste na samu, onda da je zatvorio vrata, i u divljoj zdvojnosti lupio glavom u zid i tako se ubio; na usta da mu je navalila pjena i da je sebi izgrizao prste. Ova izmišljotina širila se sve dalje i dalje, pak ju onda i nekoji historičari uzeše kao istinu. 11. listopada 1605. bude ova izmišljotina posve opravrnuta. Za pape naime Pavla V. morali su da prenesu njegove kosti iz kapele, koju je Bonifacije izabrao za svoj grob, u Vatikan. Otvoriše grob u prisuću mnogo premeta i velikaša i mnogobrojno naroda.⁸²

Točno pregledaše tijelo papino, a bilježnik Grimaldo sastavi o cijeloj stvari službeni izvještaj. Lešina bijaše u svim dijelovima sačuvana, a onim ozledama, koje je sebi Bonifacije tobože prije smrti zadao, nije bilo ni traga ni glasa. Koža na glavi bijaše cijela i neozleđena, ruke i noge bijahu bez ikakve ozlede. I tako je i ova pripovijetka iza svestranog ispitivanja zadobila časno mjesto u carstvu priča. Nadgrobni spomenik u Vatikanu nosi ove riječi:

Corpus Bonificii VIII. Caietani

Pontificis Maximi.

Ex veteri in novam Basilicam translatum

hic repositum jacet.

Zaglavak.

Svatko, komu je stalo do istine, moći će se iz navedenoga osvjedočiti, da slika ovoga velikoga pape, nije onako ružna, kako bi to htjeli neprijatelji crkve. Jest on je bio strog, borio se za prava i slobodu crkve; nastojao je crkvene na-

⁸¹ Acta Vaticana ovako opisuje njegovu smrt: Omnes articulos fidei more Summorum aliorum Pontificum recognoscens, et confessus coram octo cardinalibus explicitè professus fidem catholicam, asserens, ac profitens se firmiter tenuisse fidem catholicam, quam tenet, docet ac praedicat Romana ecclesia, et in eadem fide vixisse, ac velle mori, sanctis etiam bene munitur sacramentis.“

⁸² Tota urbe ad spectaculum concurrente (vidi: kod Christophi).

zore usaditi u srca kršćanskih knezova, pa što je u tom zlo? Lijepo veli jedan historičar po prilici ovako: „Zar je bilo zlo po narode, ako su pape dozivali u pamet vječna načela zakona i pravice? Nipošto ne. Pape su opominjajući knezove, činili samo dobro narodima“.

Odmah iza toga kako je zasjeo na papinsku stolicu, nastojao je da pomiri Englesku i Francusku. On je izmirio republiku Pisu i Genovu, koje su već duže vremena bile zaraćene. Pisa je molila za njegovu zaštitu; grad Veletri imenovao ga svojim podestá; Florenza, Bologna, Orvieto postaviše mu krasne spomenike. Ovi isti gradovi šiljahu mu potrebnu vojsku, a gospođe, ne mogući ići u rat tražahu za nj vojnike. Karla Valois pozvao je u Italiju, da ondje njegovom pomoću učini mir, tako isto nastojaše oko mira između Karla II. i Fridrika Sicilskoga. A njegovo postupanje protiv Filipa? Taj se vladar usudio dirnuti i samu osobu papinu, miješao se u vjerske stvari; a kraj svega toga bio je papa prema njemu vrlo obziran. Švedska, Danska, Pomoran, Češka, Ugarska i Poljska slušahu njegovu pomirljivu riječ. A jubilej 1300 g. što je bio drugo, nego glasna propovijed narodima, da žive u miru i slozi — po nauci Kristovoj.

Evo kako piše o jubileju Damberger: „Opet se približavao koncu jedan kršćanski vijek, 13 stoljeće. Kako katolička crkva zaključuje i počimlje svaku godinu slavnom, zahvalnom i prozbenom svečanosti, tako isto čini ona i na svršetku i početku svakog stoljeća. Ljudima još nije ispalo iz pameti, što je učinio na koncu 12. vijeka Inocent III. No Bonifacije VIII. uočivši potrebe svojih dana, oslabiljelu vjeru, djelomice u velike pokvarene običaje, velika neprijateljstva prema crkvi i druge žalosne događaje u kršćanskom svijetu, pomišljao je na to, da s velikom svečanosti proslavi konac trinaestog, a početak 14. stoljeća i za to je proglasio jubilejski oprost. Tisuće i tisuće ljudi je žalilo, što nijesu mogli, da pohode grob Gospodinov i da budu dionici milosti, koje je vrhovni crkveni glavar zajamčio onima, koji bi onamo hodočastili.

No papa je i tomu doskočio. Po svoj prilici 22. veljače 1299. (Cathedra S. Petri) uspe se veličanstven starac u pontifikalnom ruhu na propovjedaonicu i pred velikim mnoštvom propovijedaše o jubilejskoj svečanosti; o potpunom oprost, koji će moći zadobiti svatko, koji bi se skrušeno ispovjedio,

dostojno pričestio i pohodio 7 glavnih crkvi u Rimu; i to stranci u roku od 15 dana, a domaći u roku od 30 dana — počamši od Božića 1299. Naknadnom bulom nadomještuje papa hodočasnicima onaj preostatak, koji ne bi mogli izvršiti da zadobiju oprost. Papa nije namjeravao samo kršćanskom svijetu otvoriti zdenac milosti, nego se i nadao, da će jubilej biti moćno sredstvo, koje će kršćanske narode pobuditi na što veću ljubav prema crkvi i da će kršćanski duh opet zavladati narodima. Bog zna, nije li upravo jubilej bio razlogom, što je zapadni raskol istom za 200 godina kasnije nastao? U Rimu se ljudi međusobno natjecaji, da sve što svečanije urede i priprave za jubilejsku godinu. I samo je nebo bilo ljudima na ruku; žetva je obilno urodila, tako te je bilo dosta hrane uz prkos silnoj bujici naroda, koja se talasala ulicama vječnoga grada. Ne zna se točno, koliko je bilo hodočasnika, ali da ih je bilo na tisuće, razabiremo otale, što su sami darovi u novcu (malom) u crkvi sv. Petra iznosili preko 50.000 forinti u zlatu, ne računajući amo veće darove. Uz prkos silnom mnoštvu naroda, vladao je u gradu mir i red; redarstvo nije trebalo mnogo da uređuje; sve kao da je vodila i zaokupljala jedna misao, misao za vječno spasenje. Mnoštvo naroda u mnogom je čovjeku probudilo velike misli. Među takove spada po svoj prilici Dante i Villani. Kako onaj opisuje mnoštvo naroda, gdje dolazi i odlazi i kako nije nikad pomišljao, da ima toliko ljudi — to ga ta bujica ljudi potakla na pjesnički rad. A Villani sam pripovijeda, da ga je upravo ono, što je u Rimu vidio: razne umjetnine, pogled na vječni grad i spomen na sve ono, što se u njem događalo, potaklo, da se baci na historijsko polje.

Posljedica je te pobude njegova znamenita historija Florence.⁸³

Bonifacija su ljubili Rimljani i željeli su, da bude uvijek u njihovoj sredini. Da, njegov cijeli pontifikat dokazuje, da je bio pomirljiv, pravedan i štovan kod svih dobrih i kreposnih ljudi onoga vremena. O njegovu znanju i iskustvu ne može nitko posumnjati. I njegovi najljući neprijatelji nijesu se usuđili, da prekore njegov privatni život, izuzmeš li jedino, što kažu, da je bio ohol i pohlepan za vladanjem.

⁸³ Villani: Cronica. VIII. 36. kod Weissa p. 48. ss.

Doduše značaj mu bijaše opor, ali nitko ne može navesti primjer, da je bio grozan i osvetljiv. U cijelom njegovom životu nema primjera, da bi i jednog jedinog neprijatelja smrću kaznio. Kad je Ivana Palestrinu poslao kardinalu Colonna; mogao je i odio vojnika po nj poslati i silom ga pred sebe dovesti. Kad su svi Colonne došli u Rieti s užetima oko vrata pred papu, mogao im je po miloj volji suditi, pa ipak im nije ništa učinio na žao. Isto tako oprostio je Guidonu Montefeltro, kao i Ruggieriu dell' Oria, velikom neprijatelju crkve.⁸⁴

Kad se nakon svoga oslobođenja vratio u Rim, puk uhvati njegovog najljućeg neprijatelja (Sciarra Colonna ili Nogareta), dovede ga k papi, da mu sudi; on mu oprost i pusti na slobodu. Kad mu je Fra Giacomone pao u šake, postupao je s njim milostivo, samo ga dao zatvoriti; drugi bi za ovake uvrede drugojačije s njime postupali. Pa i u onom momentu, kad su mu u Anagniu toliko uvreda nanijeli, nije pokazao nikakve mržnje.

Obična je bila fraza historičara, da je Bonifacije VIII., zadnji veliki papa srednjega vijeka, bio veliki duh, koji je htio vladati svijetom, ohol, sklon na srdžbu, bezobziran, iz Vatikana bacao strijele i na iste krajeve, i podanike riješavao prisege vjernosti. No baš mu u tom čine krivo, jer kako su god bili napeti odnošaji između Bonifacija i Filipa, pa i drugih vladara — to se ipak samo u skrajnoj nuždi laćao crkvenih kazna. Biskupe je u mnogim slučajevima, kad su se htjeli služiti cenzurama od toga odvratio i nastojao bi posredovati, da ne dođe do upotrebljavanja cenzura; dapače 30. svibnja 1302. zabrani, da se poradi novčanih stvari upotrebljavaju duhovne kazni.

Kao muž znanosti osnovao je u Rimu sveučilište Sapienza, tako isto u Avignonu i Forniu. Kao učitelj crkvenoga prava ostavio je slavno ime; od njega imamo šestu knjigu dekretala (I. VI.) Nadbiskup Florentinski s. Antonin, koji je umro 1459., veli za Bonifacija „Nobilis secundum saeculum, vir utique prudens et literatus et magni animi, zelator magnus et conservator jurium ecclesiae.“

Pontifikat će Bonifacija VIII. uvijek u velike cijenity oni, kojima je stalo do slobode crkve. Crkvi je sam njezin Božanski

⁸⁴ „Questi Ruggieri dell' Oria era molto stato gran nemico della chiesa e del rebarlo, al quale a pugo della reina e di Don Jacomo, Bonifazio che allora era papa benignamente e graziosamente perdonò“. (Paulino di Piero pag. 50. kod Wisemanna).

utemeljitelj prorekao tegobe i nevolje, ali joj je ujedno i podao nadu, da ne će nikada smalaksati. Proroštvo se ovo bez sumnje najviše odnosi na njezine glavare, poglavito pak na njenog vrhovnog glavara s. Oca. Po onoj s. Pisma „percute pastorem et dispergentur oves“ bio je uvijek nišan neprijateljima crkve njezin vrhovni glavar. Među one, na kojima se u prepunoj mjeri obistinjuje proročanstvo Kristovo, spada Bonifacije VIII. Živio je progonjen i preziran od mnogih, kao takav je i umr'o; a i preko groba mu uspomenu kaljahu.

Prolazila su stoljeća, a uspomena na nj jednako je ostala okaljana. Javno mnijenje Francuske postalo je mjerodavno po svu Evropu. Silu raznih i važnih dokumenata o vladanju, napose o nepravdi, koja se nanosila Bonifaciju VIII., uništiše, druge iskvariše; a treće opet izmisliliše. Ruka, koja je znala napisati onaj pamflet „sciat fatuitas tua itd.“ bila je kadra i ono, što je manje od toga, učiniti. No neumoljiva sila, što ju krije u sebi istina, morala je konačno doći na svijetlo. Konačno morali su historički kritici uvidjeti, da se za volju nijednoga naroda, pa makar to bio baš i francuski ne smije krnjiti istina; za historiju vrijedi jedan narod toliko koliko i drugi; što pako vrijedi za historiju uopće, to vrijedi napose u još većoj mjeri za historiju papinstva. I ovako je pobijedila istina i kod Bonifacija VIII.

